

Studienamiddag Louis Paul Boonkring
‘Van Unipolaire naar Multipolaire Wereldorde?’
24 februari 2026 – Senaat
Uitgebreid verslag

Verwelkoming

De dagvoorzitter en voorzitter van de werkgroep Geopolitiek, **Jacques Vantomme**, deelt mee dat professor Jan Wouters door een sneeuwstorm in New York vastzit maar via een onlineverbinding aanwezig zal zijn en dat professor Anne Lagerwall wegens ziekte niet kan aanwezig zijn en zich laat verontschuldigen.

De voorzitter van de Louis Paul Boonkring, Mark Michiels, heet iedereen hartelijk welkom en dankt voor de vele financiële steunbetuigingen.

Deze activiteit komt niet zomaar uit de lucht vallen want de Boonkring heeft in 2022, 24 en 25 gespreksavonden rond de oorlog in Oekraïne georganiseerd die vandaag in een ruimer kader wordt geplaatst.

Van bij de start van de Boonkring is de problematiek van vrede één van de rode draden door de werking gebleken en gebleven en dit jaar vieren we ons 40-jarig bestaan op allerlei wijze ook met de publicatie van het boek ‘Schop de mensen een geweten, van vrede tot Facebook’ over het primaat van de politiek, over de kwijnende rol van het middenveld en een zicht op wat de Boonkring zoal verwezenlijkt (te bestellen via lpboonkring@hotmail.com, 20 euro).

Eén van de allereerste activiteiten van de Boonkring was de organisatie van een vredespicknic op 5 mei 1985 en we waren ook op alle vredesbetogingen aanwezig met een ruime delegatie. Die lijn trekken we heel de werking door. Oorlog is de ruwste vorm van kapitalisme met als rode draad doorheen al die activiteiten. Oorlog is mensenwerk en kan dus ook door mensen gestopt worden. Tot slot wenst de voorzitter een boeiende en leerrijke namiddag toe.

De Eerste Onder Voorzitter van de Senaat, Andries Gryffroid, heet iedereen hartelijk welkom in het halfroond van de Senaat. Hij is eigenlijk lid van het Vlaams Parlement, maar als gemeenschapssenator in de Senaat aangeduid vanuit het Vlaams Parlement. Hij verontschuldigt de Voorzitter van de Senaat, Vincent Blondel, die wegens andere verplichtingen niet kan aanwezig zijn.

Het thema van deze studienamiddag vindt hij super interessant. Na het einde van de Koude Oorlog vond de wereld zich in wat men een unipolaire wereld noemde. Deze periode berustte op de overweldigende economische, militaire, politieke en institutionele superioriteit van de Verenigde Staten na 1991. Dat tijdperk lijkt nu voorbij. De 21ste eeuw herinnert ons eraan dat de wereld niet graag door één enkel land wordt gedomineerd. Vandaag spreken we steeds vaker over een multipolaire wereld waarin meerdere machtscentra naast elkaar bestaan zoals China, India, Rusland terwijl ook de Europese Unie en andere regionale spelers een groeiende invloed

uitoefenen op de mondiale agenda. Opkomende economieën in Azië, Afrika en Latijns-Amerika nemen bovendien steeds nadrukkelijker posities in op dat wereldtoneel. Wat verstaan we precies onder een multipolaire wereld? Gaat het louter om het naast elkaar bestaan van meerdere grootmachten of spreken we van een fundamenteel nieuw machtsevenwicht waarin macht niet langer geconcentreerd is bij één of een beperkt aantal staten, maar wordt gedeeld, betwist en voortdurend heronderhandeld door een breed spectrum van actoren?

De heer Gryffroid stelt verder dat we ons in een periode van uitgesproken turbulentie bevinden. Oude zekerheden staan onder druk en internationale afspraken die decennia als stabiliserend golden, verdwijnen of verzwakken. Tegelijk zien we nieuwe machtscentra opkomen, allianties verschuiven en een wereld ontstaan waarin macht niet langer uitsluitend militair en economisch is, maar ook technologisch, normatief en symbolisch wordt uitgedragen en betwist. En juist in deze context van geopolitieke turbulentie is academische reflectie van onschatbare waarde, niet om de actualiteit louter te volgen maar om haar te duiden. Hij hoop van harte dat deze conferentie een moment van dialoog en bezinning kan zijn. Een moment om samen na te denken over de richting waarin onze wereld evolueert en wat dat van ons vraagt als onderzoekers maar ook als beleidsmakers en burgers.

Oorspronkelijk wilde hij zijn welkomstwoord afsluiten met een passend citaat van Louis Paul Boon maar hij heeft toch besloten dat niet te doen, altijd gevaarlijk. (Achteraf heeft hij toegegeven dat dit enkel als teaser bedoeld was en dat hij helemaal geen citaat had).

Tot slot wenst hij de deelnemers een boeiende en inspirerende studienamiddag vol scherpe analyses, levendige discussies en inzichten die ons helpen deze onrustige wereld beter te begrijpen.

1) Van een Unipolaire naar een Multipolaire Wereldorde?

Na een korte voorstelling van **Sven Biscop, professor internationale politiek aan de Universiteit Gent en directeur aan het Egmont Instituut te Brussel**, geeft de dagvoorzitter hem het woord voor zijn uiteenzetting.

Altijd Multipolaire wereldorde

Sven begint met zich te permitteren het oneens te zijn met de Eerste Onder Voorzitter van de Senaat en stelt dat er eigenlijk nooit een unipolaire wereldorde heeft bestaan. In feite kan het vraagteken gewoon uit de titel verwijderd worden want kijkend naar de wereldgeschiedenis is de wereldpolitiek altijd multipolair geweest. In de geschiedenis van 2-3.000 jaar internationale politiek zijn er altijd verscheidene polen of grootmachten geweest die elkaar beconcurreren. De bipolaire Koude Oorlog periode was de ene grote uitzondering die de regel bevestigt. Omdat we dat hebben meegemaakt zijn we altijd geneigd te kijken wie de twee kampen zijn maar meestal zijn er geen twee maar drie, vier, vijf, zes. De natuurlijke staat van de wereldpolitiek lijkt gewoon multipolair te zijn. Als er één grootmacht is die dreigt al de rest te overvleugelen, dan zal al de rest zich daartegen verenigen en ervoor zorgen dat de multipolariteit gehandhaafd blijft. Als er dan toch een grootmacht opstaat, dan moeten we die kapot maken. Als iets abnormaal is, moet je de

normaliteit herstellen. Dan moet de strategie zijn 'make China small again'. Als China implodeert ontstaat er een vacuüm en dan wordt dat opgevuld bijvoorbeeld door India. Mocht Modi in dezelfde positie zitten als Xi Jinping, dan, denkt Sven, dat hij niet zo veel vriendelijker zal zijn voor ons. Het is dus belangrijk om weten dat je nooit de enige grootmacht zult zijn. De wereld is multipolair, dus de startpositie moet niet zijn, laat ons de andere grootmacht dooddoen maar laat ons proberen met de andere grootmachten een modus vivendi te vinden. Als een andere grootmacht voor oorlog kiest, zoals Rusland, dan moeten we daar gepast op reageren. Maar sinds de tweede wereldoorlog was er een speciaal gegeven, namelijk de bijzondere relatie binnen die multipolaire wereld tussen de VS en Europa. Binnen die multipolaire structuur is er een dynamiek: je hebt samenwerking of partnerschap, concurrentie of competitie, rivaliteit en oorlog. Maar de Europeanen en de Amerikanen zeiden: 'We zijn concurrenten, we blijven concurreren op economisch vlak, maar wij zijn bondgenoten en we zullen nooit voor elkaar rivalen zijn. Alle andere spelers wisten dat je moest oppassen want als je bepaalde rode lijnen overschrijdt, dan word je geconfronteerd met een hecht trans-Atlantisch blok. Dat is nu gedaan. Dat is nu voorbij. Dat heeft de tweede Trump administratie definitief kapot gemaakt om twee redenen: niemand is nu nog zeker indien wij in oorlog zouden geraken of de Amerikanen ons nog wel te hulp zouden snellen en de Amerikaanse regering gedraagt zich als een rivaal. Ze willen grondgebied afpakken (Groenland) en ze gebruiken illegale tarieven tegen ons. Voor het eerst zijn de VS een rivaal van Europa. En of artikel 5 van de NAVO geloofwaardig is of niet hangt vanaf nu af wie de presidentsverkiezingen wint. Dat was vroeger nooit zo. Dit is een structurele verandering binnen die multipolaire wereld. In feite kun je zeggen: de VS is nu een normaal land geworden en daar moeten we nu rekening mee houden. Als bewijs haalt Sven de Amerikaanse National Security Strategy van december vorig jaar aan. Qua strategie is dat een heel goed document: bijzonder leesbaar, kort en krachtig en je weet perfect wat deze Amerikaanse regering wil en hoe ze dat gaat bereiken. Heel coherent, behalve het hoofdstuk over Europa. Dat is puur ideologie. De Europese Unie is volgens Trump de Europese beschaving aan het uitwissen. Ze gaan het verzet tegen de Europese Unie cultiveren en de European Patriotic Parties zullen dat doen: al de mensen die wij gewoon racisten, fascisten, extreemrechts noemen. De Amerikaanse regering zal hen doelbewust aanmoedigen om de Europese Unie kapot te maken. Omdat ze regulerend en op economisch vlak in de weg staat van Trump zijn project. Moest die vervelende Europese Commissie daar niet zijn zou Trump zijn wil kunnen opleggen aan al die individuele landen apart. Maar volgens Sven is het bovenal een ideologische strijd omdat de Europese Unie staat voor alle democratische waarden, waar ook deze instelling voor staat, die lijnrecht staan tegenover alle waarden van de MAGA-beweging, Make America Great Again. Ter illustratie verwijst hij naar ambassadeur Bill White die incidenten fabriceert en doelbewust de escalatie zoekt om extreemrechts te promoten en onze democratische partijen tegen elkaar uit te spelen. Een andere illustratie is het feit dat de Amerikanen de Belgische defensieattaché eind vorig jaar hebben buiten gegooid omdat de man een artikel had geschreven in een Belgisch militair tijdschrift waarin hij had durven zeggen dat de eerste maanden van de regering Trump een beetje chaotisch waren. Gelukkig zijn wij in België beleefde en sympathieke mensen en hebben we daar bewust kalm op gereageerd.

Ergens is er wel een rode lijn. Vandaag is een triestige dag van al vier jaar oorlog in Oekraïne en de logica van die Amerikaanse strategie heeft daar ook een impact op en gaat verder dan het exporteren van de 'culture war' naar de transatlantische relatie. Volgens deze logica zijn er drie grootmachten in deze wereld: de VS, Rusland en China. Wij zijn geen mondiale actor en tellen dus niet mee. We moeten gewoon, zoals onze premier zegt, 'happy vassals' of 'miserable slaves' zijn. Volgens de VS hebben deze drie grootmachten allemaal recht op een invloedssfeer. Trump zegt Noord en Zuid-Amerika is van mij en jullie blijven buiten Venezuela en Groenland. Maar volgens diezelfde logica heeft ook Rusland een invloedssfeer wat natuurlijk een heel gevaarlijke logica is want als Rusland een invloedssfeer afdwingt, waar gaat het dat doen tenzij ten koste van ons en onze partnerlanden?

De oorlog in Oekraïne

Mocht het puur van Trump zelf afhangen dan had hij al lang Oekraïne opgeofferd want hij wil gewoon de relaties met Rusland normaliseren. Maar gelukkig hebben wij nog hefboomen want wij Europeanen geven ook steun aan Oekraïne, we hebben onze eigen sancties en we controleren het gros van de Russische tegoeden hier in Brussel in Euroclear. Dus hebben we kunnen beletten dat de 28 punten, die Trump achter de rug van Oekraïne en onze rug onderhandeld had met Poetin, opgelegd werden aan Oekraïne. Maar Trump heeft geen ongelijk als hij zegt dat dat het nu het moment is om een vredesakkoord te proberen te bewerkstelligen want wij moeten ook realistisch zijn. De Europese leiders hebben heel lang gezegd dat er maar één aanvaardbare uitkomst van deze oorlog is : de totale overwinning, dus de volledige bevrijding van Oekraïne. Dat is de ideale uitkomst maar na één jaar oorlog was het voor iedereen al duidelijk dat dat militair gezien onhaalbaar was. Oekraïne kan Rusland niet militair verslaan en is niet bij machte om zijn grondgebied te bevrijden tenzij Rusland zou in elkaar stuiken maar dat is totaal onvoorspelbaar. Of tenzij wij een rechtstreekse oorlog tegen Rusland zouden beginnen maar dat willen wij vermijden.

Eén van de redenen waarom wij Oekraïne blijven steunen is om de Russen daar af te blokken en te verzwakken zodat ze niet aan de volgende stap geraken die potentieel een aanval op ons is. Met andere woorden, zegt Sven, wisten we allang dat er geen totale overwinning in zit maar toch wilden we over niets anders discussiëren, zelfs niet achter gesloten deuren en er was geen diplomatieke piste toegelaten. Integendeel, we hebben Poetin voor het Internationaal Strafhof in Den Haag gedaagd en is het nu illegitiem om met hem te spreken want hij is de bad guy. Maar als het ooit tot diplomatieke onderhandelingen komt is hij wel de president van Rusland en kiezen wij niet met wie we spreken. Het was dus eigenlijk een beetje kortzichtig om Rusland en Poetin voor het Strafhof te dagen, we hadden dat beter niet gedaan.

Door daaraan vast te houden en te willen spreken over de piste volledige overwinning hebben we gewoon het initiatief uit handen gegeven en dan is Trump herkozen, heeft het initiatief genomen en zijn we eigenlijk sindsdien in reactieve modus en reageren we telkens weer op wat Trump probeert.

Hoe het nu verder moet weet Sven ook niet en hij denkt dat niemand in deze zaal dat kan weten. Om Trumps woorden te gebruiken, denk Sven, 'Putin has the cards'. Uiteindelijk beslist hij: blijf ik doorvechten of ga ik oprecht onderhandelen?

Aangezien hij er wel één en ander bij te winnen heeft zou het kunnen dat hij zegt: 'Ik ga oprecht onderhandelen.' Als er dan een akkoord komt zal het front bevroren worden en wordt de frontlijn de 'line of control'; wij gaan geen annexaties erkennen maar Rusland zal dan wat het veroverd heeft de facto blijven controleren en de VS gaat de relatie met Rusland normaliseren op economisch vlak. Dan staat Poetin terug sterker tegenover China waarvan hij nu wel erg eenzijdig afhankelijk wordt en dat wringt een beetje. Als na een kosten batenafweging Poetin tot de conclusie komt: 'ik consolideer wat ik heb', dan moeten wij onze beloften nakomen en het soevereine, onafhankelijke Oekraïne dat dan overleeft op de weg naar lidmaatschap van de Europese Unie zetten.

Sven denkt dat er geen andere uitweg is: het is alles of niets. Als de Russen winnen gaan ze een deel van Oekraïne annexeren en de rest wordt dan een satellietstaat, een 'puppet state' zoals Wit-Rusland. Maar als Oekraïne overleeft gaat het niet kunnen blijven bestaan als een soort bufferstaat tussen ons en de Russen in. Dan moeten wij het volledig in onze structuren, in de Europese Unie integreren. Ideaal ook in de NAVO maar daar hebben de Amerikanen natuurlijk een vetorecht. We hebben Oekraïne aanvaard als kandidaat-lidstaat van de EU maar er zijn tussenwegen, bijvoorbeeld niet meteen medebeslissing in alle domeinen en niet meteen alle voordelen in alle domeinen. Maar de dag dat Oekraïne lid zou worden is artikel 42.7 van het EU verdrag van toepassing, de collectieve defensieverplichting. Als er een vredesakkoord is en wij blijven bij ons standpunt dat Oekraïne lid van de EU moet worden, dan moeten wij als Europeanen veiligheidsgaranties geven aan Oekraïne. Een veiligheidsgarantie wil zeggen dat als er een akkoord is en Rusland schendt dat, dan verklaren wij de oorlog aan Rusland. Alles minder dan dat, is geen veiligheidsgarantie en als we dat niet willen moeten we dat nu zeggen. En de veronderstelling van Sven (geen voorspelling maar je moet planning assumptions maken om ons beleid op te baseren) is dat de Amerikanen niet gaan bijdragen aan die veiligheidsgarantie. Misschien gaan ze een symbolische bijdrage beloven maar deze Amerikaanse regering zal onder geen enkele omstandigheid oorlog voeren voor Oekraïne. Als wij die garantie geven en de Russen testen ons, dan gaan wij alleen in oorlog zijn met Rusland! We moeten dat goed beseffen.

Het andere scenario is dat Poetin gewoon beslist om verder te vechten. Als de oorlog blijft voortduren kan Sven het zich perfect inbeelden dat Trump: zegt ik ben het hier beu en hij een reden vindt om het allemaal op Zelenski te steken. Het enige wat Trump interesseert is een economisch akkoord met Rusland te sluiten en als hij eenzijdig zijn relatie met Rusland normaliseert, ook als de oorlog verder gaat, dan zijn wij de enigen die Oekraïne nog ondersteunen. Poetin zou kunnen denken als Oekraïne alleen met Europese steun moet blijven vechten dat hij dan gaat winnen. Sven denkt echter dat Oekraïne alleen met Europese steun de wilskracht en de vechtkracht heeft om stand te houden. Dat wil zeggen dat de oorlog nog gemakkelijk één, twee, drie, vier jaar kan duren wat een heel spijtige zaak is uiteraard voor de mensen van Oekraïne maar ook voor de Russische soldaten die voor niks de dood worden ingejaagd.

Als er een akkoord komt of de oorlog doorgaat, in beide scenario's moeten wij Europeanen ervan uit gaan dat wij alleen Oekraïne zullen blijven steunen, zowel economisch, financieel maar ook militair. Sven vindt dat we in principe onze keuze gemaakt hebben: de toekomst van Oekraïne is de Europese Unie, het is een kandidaat-lidstaat en we moeten daar nu naar handelen. We zeggen graag dat de Europese Unie een wereldspeler moet zijn, strategische autonomie moet hebben en een strategische speler moet zijn maar aan wereldpolitiek doen is niet risicoloos. Als we een autonome speler willen zijn, met onze eigen agenda, moeten we berekende risico's aanvaarden. Sven besluit dat de keuze aan ons is.

Vragen en antwoorden

Een eerste vraag gaat over de toetreding van Oekraïne tot de EU. Is Oekraïne een democratische rechtsstaat? Wat met de grote corruptie in Oekraïne? En wat met de economische voorwaarden om toe te treden?

Vandaag is Oekraïne niet klaar voor toetreding maar een gefaseerde toetreding kan volgens Sven wel werken. In vergelijking met een aantal bestaande lidstaten doet Oekraïne het niet zo veel slechter qua democratisch gehalte en er is geen enkel land vrij van corruptie. We moeten erover waken dat Oekraïne op het democratisch pad blijft maar Sven ziet geen aanwijzingen dat het de autoritaire toer opgaat.

Als de benadering van Trump, onderhandelen met de Russen om akkoorden af te sluiten, een manier is om tot vrede te komen, waarom overweegt Europa niet hetzelfde? Begint Europa niet na te denken over op welke manier met Rusland kan gesproken worden om de vrede te realiseren? Volgens Sven had Europa de Chinezen, die klaar stonden om de vrede te faciliteren, kunnen kleur doen bekennen door samen een uitnodiging naar Zelenski en Poetin te sturen voor een vredestop maar wij hebben ons opgesloten in het idee dat je niet met de Russen moet praten omdat we gewoon gaan winnen en dan achteraf onze wil opleggen, wat wel heel naïef was. We hebben het initiatief aan Trump gelaten en de perfide Poetin is gewoon aan het kijken wat het beste is: onderhandelen met Trump of blijven vechten.

De volgende vraagsteller stelt dat Sven ervan uitgaat dat Rusland een grootmacht is en door zijn kernmacht en zijn relatie met China een dominante rol kan spelen terwijl het objectief economisch en qua bevolking zwakker is dan wij. Is het niet absurd dat wij ons geïntimideerd voelen door de Russen?

Volgens Sven hebben de Russen natuurlijk het voordeel dat ze hun eigen grondstoffen hebben en ze zijn bereid meer kosten te dragen voor Oekraïne dan wij rationeel achten. Maar de Russische economie zal niet imploderen zolang ze kunnen blijven handeldrijven met China en eigenlijk met twee derde van de landen van de wereld. Vandaar dat zijn planning assumption is dat Rusland dit kan blijven trekken, kan blijven voort vechten en dat we ons daar moeten op voorbereiden.

Volgens Mark Eyskens is het uitgesloten Oekraïne volledig lidmaatschap van de EU toe te kennen zolang het in oorlog is. Artikel 5 van het NAVO-verdrag is niet van toepassing op Oekraïne maar in het Europese Verdrag staat wel een artikel 42,7 waarin sprake is van militaire solidariteit en dan

komen we in een moeilijk parket. We kunnen niet toelaten dat Poetin de hand legt op de vier Donbas provinciën want dat is een beloning toekennen aan de agressor. Hij kan dan ook de hand leggen op de drie Baltische staten en dan zijn we vertrokken voor een apocalyptisch conflict. De enige mogelijkheid is de vrede bevorderen door de redelijkheid te laten triomferen.

Hij was minister van Buitenlandse Zaken toen de OVSE (Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa) opgericht werd net voor de explosie van de Sovjet-Unie en de implosie van het communisme. Hij denkt dat een vredesformule erin bestaat dat we aan Poetin zeggen dat we geduld hebben want de tijd werkt tegen hem maar dat we de veiligheidsgaranties van de OVSE opnieuw moeten activeren met Rusland op een structurele manier. Verder moeten we er Rusland van overtuigen dat ze Oekraïne niet mogen in stukken scheuren en er de vier Donbas provinciën eruit halen. Maar we moeten beseffen dat het Oekraïense bewind gedurende decennia de echt Russische bevolking een beetje gediscrimineerd heeft onder meer op taalgebied en onderwijs. Daarom moeten we aan Oekraïne, na een vredesverdrag, de gelegenheid geven de Donbas provincies te integreren in een vergaand federaal systeem met culturele en administratieve autonomie. Ook zouden ze handelsverdragen moeten kunnen afsluiten met buurland Rusland, enzovoort. Zo'n pakket moeten we op tafel leggen en dan wachten en de slijtage laten voortgaan want experts zeggen Mark Eyskens dat Rusland het ten hoogste misschien nog één à twee jaren kan volhouden.

Sven vreest dat dit een beetje 1945 is waar het rode leger gearriveerd was, het gebleven is. Dus, daar waar het Russisch leger vandaag staat zal het ook blijven. Zo lang Poetin president is gaat hij hetgeen hij veroverd heeft niet opgeven. Het akkoord dat we zullen maken zal altijd een tijdelijk akkoord zijn. Maar tijdelijk kan lang duren, kijk naar Noord- en Zuid-Korea. Dan is de vraag kan Oekraïne lid van de EU worden als er geen vrede is. Moet er echt een vredesakkoord zijn met wederzijds erkende grenzen of kan het een wapenstilstand zijn à la de twee Korea's? Sven vindt dat we Oekraïne kunnen opnemen ook al is een deel van het grondgebied bezet net zoals we Cyprus hebben opgenomen. Wellicht is dat niet het beste idee maar wachten tot een echt vredesakkoord kan nog heel lang duren en daar kunnen we niet mee wachten. We riskeren dan ook Oekraïne in feite qua publieke opinie alweer te verliezen.

Verder vindt hij ook dat zolang er geen permanent akkoord is met wederzijds erkende grenzen niet veel kans bestaat om de OVSE te revitaliseren. Hij is 100% voorstander van het proberen nieuw leven in te blazen in alle akkoorden voor wapenbeheersing en ontwapening maar dat is alleen mogelijk eens er een echt fundamenteel akkoord is over Oekraïne. Hij wil niks voorspellen maar het meest waarschijnlijke scenario lijkt voor Sven toch dat er tussen de Europese Unie en Rusland nog lang een soort mini-oorlog zal bestaan met weinig ruimte voor wederzijdse afspraken. Als de VS dan haar relatie met Rusland normaliseert dan gaan we in een heel rare asymmetrie terechtkomen die we nog nooit hebben gekend.

Een volgende vraag is wat Europa kan doen tegen de Russische invloed in Oost-Europese landen. Sven antwoordt dat Russische invloed of pogingen tot beïnvloeden ook hier bestaan ook (drones boven Zaventem, corrumpieren van mensen, verspreiden van fake news, hybride acties, ...). Wij

kiezen ervoor om enkel het legale instrumentarium te gebruiken en verder moeten we daar niet te veel aandacht aan besteden.

In China en Rusland wordt het Internet gecensureerd. Waarom doen wij dat niet om onze democratie te vrijwaren?

Elke Chinese student is perfect op de hoogte en leest alle westerse sites. Voor Rusland hebben we eigenlijk quasi geen kanalen om de Russische publieke opinie te bereiken.

Voor de Maidan revolutie hadden we de bufferoptie maar die werd nogal rap van de kaart geveegd. Waarom kon daar niet verder op gebouwd worden?

Van zodra Oekraïne onafhankelijk is geworden zijn we zonder het woord te gebruiken Oekraïne als een bufferstaat gaan behandelen die zowel met Rusland als met de EU goede relaties kon hebben maar de Russen hebben dat uiteindelijk afgekeurd omdat Poetin er een exclusieve invloedssfeer wilde. Zelfs na 2014 en de annexatie van de Krim zijn we bij de optie bufferstaat gebleven en hebben we zelfs de Minsk-akkoorden bemiddeld maar de Russen zijn opnieuw nu een grootschalige oorlog begonnen. Sven denkt dat de optie bufferstaat van de tafel is want de Russen willen alles: een deel annexeren en de rest moet een puppet state worden. Dus, ofwel domineren de Russen Oekraïne, ofwel sluit Oekraïne bij ons aan. Een tussenoplossing is vandaag niet meer realistisch, besluit Sven.

Zonder verdere eenmaking van Europa en zonder het aanpakken van de politieke, economische en sociaal-culturele verdeeldheid zal Europa geen geopolitieke speler zijn en dus afhankelijk blijven van grote broer aan de overkant van de oceaan.

Daar is Sven het volledig mee eens en verklaart dat hij een heel klassieke Belgische eurofederalist is maar daar kun je niet op wachten want Oekraïne is nu bezig. Hij wijst op de Coalition of the Willing voor Oekraïne waarin er toch een kritische massa is (bestaande uit de Fransen en de Britten (van buiten de EU), de Polen, de Duitsers, de Baltische staten, de Scandinavische landen en de Benelux) die Oekraïne blijven steunen. En als die kritische massa blijft zullen Italië en Spanje niet dwars gaan liggen. Sven wil altijd optimistisch zijn en ziet die coalitie toch ergens als een lichtpunt.

Een volgende vraag gaat over de grote achteruitgang van onze economie: de banden met Oost-Europa, met Oekraïne en met alle landen aan de oostkant staan op de helling; de ontwikkeling van de 'Silk Road' van China gaat elk jaar verder en Trump, met quota's en tarieven, steekt stokken in de wielen. Hoe kan dit best ingeschat worden?

Volgens Sven is de economische kant ook een verenigende kracht en de Chinese strategie van de 'Silk Road' en het 'Belt and Road Initiative' ten aanzien van Europa is alweer tanende maar in Azië, Latijns-Amerika en Afrika is deze strategie zeer succesvol. Als Europa met China wil onderhandelen moet het dat als een blok doen en het moet dezelfde assertiviteit tonen tegenover Trump. Sven hoopt dat Groenland een keerpunt is geweest. Tot dan heeft Trump ons als vazallen behandeld en niet als bondgenoten. Het aanvaarden van het 15% tarief in Schotland was een onvoorwaardelijke overgave en daarnaast heeft Daddy Lover Rutte de 'insult to injury' nog toegevoegd. We hebben ons totaal belachelijk gemaakt en onszelf vernederd en hij vermeldt het akkoord over Oekraïne achter onze rug, het willen afpakken van Groenland en de strategie die quasi de vijandelijkheden

tegen de EU opent. Hij hoopt dat Groenland het kantelpunt was en dat we nu beseffen dat we Trump moeten dwingen om transactioneel te gaan door met tegenmaatregelen te dreigen. China reageerde op het tarief van 150% door over 'rare Earths' te beginnen die het controleert en Trump heeft al twee akkoorden met China gemaakt. Door over Groenland met economische tegenmaatregelen te dreigen hebben wij dat ook bereikt maar we moeten niet denken dat dat nu opgelost is.

De volgende tussenkomst is eerder een statement: de Europese patriotten zouden zich moeten organiseren in burgerbewegingen, zoals dat nu al op internet gebeurt, en de politieke partijen in alle Europese landen met panache aanzetten om zelf het lot in eigen handen te nemen, nu het vijf voor twaalf is.

Sven herhaalt: Met panache!

Een laatste vraag gaat over wat er met de Europese veiligheidssituatie zal gebeuren als volgend jaar het Front National de verkiezingen wint in Frankrijk.

Dat is uiteindelijk de allergrootste bedreiging voor ons. De grootste bedreiging voor ons samenlevingsmodel is niet extern maar intern, stelt Sven. Wat in Hongarije of in de VS gebeurt kan spijtig genoeg overal in Europa gebeuren. Dan riskeren we een stilstand van het Europees project maar Europa zal niet zo gemakkelijk uit elkaar vallen want het is daarvoor te diep verstrengeld. Dus, riskeren we een stilstand maar Sven besluit dat het enige wat iedereen in deze zaal kan doen is vooral stemmen op wie hij of zij wil, als het maar op democraten is.

2) Rol van Diplomatie en Internationale Organisaties

De dag voorzitter stelt de tweede inleider van de namiddag voor, **Jan Wouters, hoogleraar internationaal recht en internationale organisaties aan de KU Leuven**. Hij verleent Jan het woord die ons online vanuit New York zal toespreken.

Na zijn excuses te hebben aangeboden om fysisch niet aanwezig te kunnen zijn hoopt hij er toch een goede sessie van te kunnen maken. Hij zal met diplomatie beginnen en vervolgens op een aantal internationale organisaties ingaan.

Diplomatie

In de hedendaagse internationale betrekkingen blijft diplomatie onmisbaar en onvervangbaar. Onder diplomatie verstaat Jan zowel de functie (Frans Van Daele noemt het een stiel) als diegenen die het beroep uitoefenen, de diplomaten waaronder hij een professioneel korps van overheidspersoneel verstaat dat de nodige vorming en ervaring heeft om met complexe internationale uitdagingen om te gaan. Beroepsdiplomaat impliceert iets meer dan het vermogen om tweets uit te sturen zoals we de laatste tien dagen in België hebben gezien. Uit een boek van zijn Nederlandse collega, Jan Nelissen, 'Diplomatie, raderwerk van de internationale politiek' citeert hij diplomatie 'als smeermiddel van de internationale samenleving'. De toenemende

globalisering, de onderlinge verwevenheid tussen landen en de steeds sterkere interacties tussen landen, internationale organisaties en tal van niet-statelijke actoren hebben de rol van diplomatie alleen maar doen toenemen.

Allerlei tendensen die er 20-30 jaar geleden nog niet waren, of toch niet zo sterk, stellen de diplomatie voor nieuwe uitdagingen. Jan vermeldt de volgende drie: de meer gelaagdheid van onze diplomatie; de digitalisering en artificiële intelligentie en wat hij noemt de agressieve diplomatieke praktijken.

Voor ons land en voor Europa is diplomatie een meerlagig verschijnsel geworden. Voor België hebben we nog steeds een zeer sterke en performante federale diplomatie met een uitgebreid diplomatiek netwerk: circa 118 posten wereldwijd waaronder 84 ambassades, 17 consulaten, 8 permanente vertegenwoordigingen, enz. Ze vertegenwoordigen ons land, ondersteunen onze bedrijven en staan een klein half miljoen landgenoten in het buitenland bij. Hij vindt de recente dynamieken interessant zoals het openen van een permanente vertegenwoordiging bij de Afrikaanse Unie en het versterken van onze posten in de Golfstaten. Daarnaast beschikt Vlaanderen over een eigen netwerk van 13 Vlaamse diplomatieke vertegenwoordigers die meer dan 20 landen en internationale organisaties bedienen. Jan vraagt zich in dit verband af waarom er geen enkele vorm van rotatie of detachering tussen het Vlaamse en federale diplomatenkorps kan zijn.

En dan is er natuurlijk nog de Europese diplomatie waar de oprichting van de Europese Dienst voor Extern Optreden (*EDEO of EEAS*) in 2011, samen met de meer dan 140 EU- delegaties in derde landen en bij internationale organisaties, een geweldig elan aan de externe betrekkingen van de EU heeft gegeven.

Die meerlagigheid geeft ook complicaties: bevoegdheidsconflicten tussen federale diplomaten en Vlaamse vertegenwoordigers; tussen nationale ambassades en EU-delegaties wanneer EU-ambassadeurs een beetje te veel 'cavalier seul' spelen. Het blijft zoeken naar het juiste evenwicht en synergiën tussen deze drie diplomatieke niveaus.

De tweede belangrijke tendens is de betekenis van digitalisering en artificiële intelligentie (AI) voor de diplomatie. Diplomatie vergt het vermogen om vele complexe gegevens op snelle wijze, op korte tijd te analyseren en hierover te rapporteren, maar ook om op een moderne manier te communiceren en te onderhandelen. Op dit vlak neemt op dit moment een stille revolutie plaats. Voorbeelden zijn: chatbots en virtuele assistenten gebruiken om visumaanvragen te behandelen of andere consulaire diensten te automatiseren; gebruik van AI om dagelijkse berichtgeving in de media te synthetiseren, om de laatste economische cijfers te verwerken, toespraken te schrijven en berichten voor de pers en sociale media te maken (de tijd dat een ambassadeur betrappt zal worden op valse citaten van Einstein is mogelijk niet ver meer af), om online vertaling te maken als hulp bij onderhandelingen, om te helpen bij vredesonderhandelingen of bij het negotiëren van handelsovereenkomsten. Hierbij rijzen allerlei ethische en deontologische kwesties die om een juist kader vragen.

Op de derde plaats is er een evolutie van de diplomatieke praktijk, althans van sommige landen, naar meer assertieve of zelfs agressieve diplomatie. Landen gebruiken hun diplomaten steeds vaker als instrument voor confrontatie en nationaal prestige en hij wijst op vier meest in het oog springende ontwikkelingen: Chinese diplomaten zijn overgestapt van een afwachtende houding naar een zeer offensieve stijl waarbij ze sociale media gebruiken om westerse landen te beschuldigen van hypocrisie en de Chinese belangen met harde retoriek verdedigen. Na de annexatie van de Krim in 2014 en de invasie van Oekraïne in 2022 is de Russische diplomatieke taal drastisch verhard. Diplomaten als Sergeij Lavrov maken vaak gebruik van sarcasme en directe beschuldigingen aan het adres van het Westen als onderdeel van een breder geopolitiek conflict. Als derde punt kennen we de diplomatie van de megafoon: het gebruik van platforms als X stelt diplomaten in staat om traditionele besloten kanalen te omzeilen. Korte, provocerende berichten zijn blijkbaar belangrijker geworden dan genuanceerd overleg. In België hebben we hiervan de afgelopen 10 dagen een uitstekende illustratie gezien met populistische leiders die hun diplomaten in die zin instrueren of minstens inspireren. Als vierde punt is er de diplomatie als criminele organisatie. Sommige landen gebruiken hun ambassades en de diplomatieke onschendbaarheid als dekmantel voor activiteiten als illegale handel, witwassen, transnationale repressie en spionage. Omdat diplomaten niet vervolgd kunnen worden en de diplomatieke postzakken niet gecontroleerd mogen worden, biedt dit unieke mogelijkheden voor misbruik en Jan verwijst naar Noord-Korea dat zijn ambassades gebruikt als een soort criminele hubs en naar regimes die hun consulaten gebruiken om kritische burgers in het buitenland te intimideren. Het meest extreme voorbeeld blijft de moord op Jamal Khashoggi in het Saoedisch consulaat in Istanboel.

Deze tendensen doen echter niks af van de onvervangbare rol van diplomatie in het wereldgebeuren, zowel voor de bilaterale als de multilaterale relaties, die een grondige bezinning en strategische reflectie vergen. Gelet op de uitdaging van een geopolitiek verdeelde wereld waar het engagement voor multilateralisme en het respect voor internationaal recht aan een sterke erosie onderhevig zijn, lijkt het voor Jan dat de diplomatie op een aantal punten moet blijven inzetten en hij noemt er drie: diplomaten moeten bouwen aan vertrouwen met hun tegenstrevers en hij verwijst naar de recente boeken van Johan Verbeke die hiervoor geweldig goede tips bieden; er is pragmatisme en flexibiliteit nodig maar geen transactionalisme. We willen in Europa meer autonomie en toegang tot belangrijke grondstoffen maar we mogen ons waardenkader niet verloochenen in onderhandelingen met derde landen; en tenslotte is verantwoordingsplicht en transparantie nodig want er is dat gigantisch probleem van misbruik van sommige voorrechten, onschendbaarheden en immuniteiten. Jan besluit dat diplomatie vaak te obscuur blijft voor de meeste mensen al moeten diplomaten in de luwte kunnen werken maar het publiek heeft recht op meer inzicht in hun activiteiten.

Internationale organisaties

Sinds de Tweede Wereldoorlog leven we in een wereld van meer dan 700 mondiale, regionale en transnationale internationale organisaties wat een ongelofelijk boeiend verschijnsel is. Vorig jaar

werd de VN 80 jaar en de WTO (Wereld Handels Organisatie) is net 30 geworden. De globalisering en alle uitdagingen die ermee gepaard gaan, van technische standaardisering tot financiële volatiliteit, vergen een steeds nauwere samenwerking en toch kennen we een crisis van het multilateralisme. Van dit breed thema zal Jan de verlamming van een aantal organisaties, de tendens naar minilateralisme en kleinere informele coalities en de rol van de EU aansnijden.

Verlamming

De VN, de WTO en het Internationaal Strafhof kampen momenteel met een ware verlamming die hun effectiviteit hard aantast.

De Veiligheidsraad functioneert nog nauwelijks en slaagt er niet in om conflicten zoals in Oekraïne of het Midden-Oosten te beëindigen. De stemming in New York is bijzonder somber maar een interessant gegeven is wel dat Nederland nu naast Koeweit co-chair is geworden van de werkgroep voor hervorming van de Veiligheidsraad en daar lijken zich toch enkele kleine lichtpuntjes te ontwikkelen. De nieuwe Board of Peace van president Trump dreigt zich dan weer te ontwikkelen tot regelrechte rivaal van de Veiligheidsraad.

De Wereldhandelsorganisatie deemstert steeds meer weg en staat onder gigantische druk door toenemend protectionisme, het buitenwerkingstellen van het beroepsorgaan door de VS en de onmogelijkheid om de Doharonde, de grote multilaterale onderhandelingsronde die inmiddels een kwart eeuw oud is, te doen landen. Tarievenoorlogen maar ook de 'lopsided deals' die de EU en andere landen met de VS hebben gesloten, staan haaks op de fundamentele beginselen van de WTO.

Het Internationaal Strafhof maakt een existentiële crisis door. Jan vermeldt enkele problemen die het hof anno 2026 in een totale crisis storten zoals interne schandalen, gebrek aan medewerking van de verdragstaten, een terugtrekking van liefst vijf landen (Hongarije, Mali, Niger, Burkina Faso en Venezuela). In Den Haag spreekt men nu steeds meer over een gedwongen winterslaap, 'hibernation'.

Minilateralisme

Het minilateralisme en het werken in informele kleinere coalities: omdat een brede consensus in de grote organisaties vaak onmogelijk blijkt, kiezen landen voor kleinere gelijkgestemde groepen. Worden vermeld: de BRICS, nu de BRICS Plus; de ad hoc samenwerking in de 'Coalition of the Willing' voor Oekraïne; de klimaatclubs tussen gelijkgestemde landen buiten de grote trage VN-klimaatconferenties, de COPS; de G7, inmiddels 52 jaar oud, die blijkt stand te houden ondanks de impact van populistische politici. Jan denkt dat het goed zou zijn strategisch na te denken over een uitbreiding van de G7 naar betrouwbare democratische partners zoals Zuid-Korea en Australië gelet op het geopolitieke belang van de Indo-Pacific. De vraag wordt gesteld of België en Europa voldoende betrokken zijn in al die, of toch enkele van die informele netwerken. Daarnaast kunnen sommige organisaties op termijn misschien een bedreiging voor ons vormen en Jan geeft de Shanghai Corporation Organization als voorbeeld. In 2026 wordt deze organisatie niet langer weggezet als een praatclub maar wordt ze eerder gezien als een strategisch instrument voor de

zogenaamde CRINK-landen (China, Rusland, Iran en Noord-Korea) om de wereldwijde dominantie van de VS en zijn bondgenoten te ondermijnen.

Als kleine zijsporang stelt Jan dat een deel van de crisis van het multilateralisme op het conto van een verouderde werkwijze van een aantal internationale organisaties en conferenties moet geschreven worden. Twee voorbeelden:

De vraag moet gesteld worden of de WTO die met consensus opereert wel efficiënt kan werken met inmiddels 166 leden. Niet alleen is die werkwijze extreem tijdrovend (zie Doharonde) maar is het verantwoord als één lid, bijvoorbeeld de VS, de benoeming van rechters in het beroepsorgaan kan tegenhouden waardoor dat orgaan sinds 2019 niet meer kan functioneren? In het oprichtingsverdrag van de WTO staat dat bepaalde besluiten met een bijzondere meerderheid kunnen genomen worden maar dit gebeurt niet in de praktijk. Er is ook de mogelijkheid van het sluiten van zogenaamde plurilaterale akkoorden die niet door alle leden moeten worden bijgetreden maar ook dit ligt momenteel nog zeer moeilijk.

Het tweede voorbeeld van de consensus kwestie zijn de COPS, de conferenties van partijen van belangrijke multilaterale verdragen waarvan de meest bekende die van het VN-kaderverdrag over klimaatwijziging is. De gijzeling van Cop-processen door één enkele oliestaat of door een klein blok van landen met oliebelangen is eigenlijk onaanvaardbaar. Meerderheidsstemming als ultieme mogelijkheid zou een optie moeten kunnen zijn.

Rol van de Europese Unie

Volgens Jan heeft de EU een grote verantwoordelijkheid om de multilaterale samenwerking in de wereld te herstellen en te versterken. Op de eerste plaats is de EU zelf het meest succesvolle voorbeeld van een doorgedreven en gesofisticeerde multilaterale samenwerking. De douane-unie, de interne markt, de eenheidsmunt, het gemeenschappelijk handelsbeleid en in toenemende mate ook de samenwerking in zake buitenlands- en veiligheidsbeleid maken dat de Unie een zekere credibiliteit heeft om ook in de ruimere wereld te ijveren voor multilateralisme. Met de gemeenschappelijke handelspolitiek is de EU zowel binnen de WTO, de G7 als de G20 een kracht waarmee rekening moet worden gehouden. Ze heeft het potentieel om de WTO te helpen tot belangrijke hervormingen maar daarvoor is een mentaliteitswijziging nodig binnen het huidige Directoraat Generaal Handel (DG Trade) van de Europese Commissie. Jan twijfelt of de Commissie de wil heeft om die rol te spelen maar denkt dat niemand anders dat voor de WTO zal kunnen of willen doen. Het Europese ambtenarenkorps, aangevuld met de vertegenwoordigers van de lidstaten in de talrijke raads werkgroepen in Brussel, beschikt nochtans over een heel unieke expertise zowel in Europees als in internationaal recht. Als de EU de politieke wil heeft zou ze sterk kunnen wegen op internationale processen voor de uitwerking van nieuwe normatieve kaders in allerlei cutting edge domeinen. In dit verband pleit hij voor een Europese adviescommissie internationaal recht naar het voorbeeld van Nederland waarin experts de EU bijstaan bij het ontwikkelen van nieuwe initiatieven in de vele domeinen waar dringend internationale regulering nodig is en hij vermeldt de kosmische ruimte, het oorlogsrecht, de cyberveiligheid en de wapenbeheersing. Tot slot vindt hij dat de EU meer leiderschap zou moeten tonen in de

hervorming van de VN. Ooit merkte Neri Sybesma-Knol heel wijs op dat de hervorming van de Veiligheidsraad er maar zal komen als de Europese landen het onderling hierover eens worden maar het water is helaas nog steeds erg diep tussen Duitsland en Italië. In New York ziet hij tot zijn spijt dat Europa eigenlijk geen rol speelt in de huidige besprekingen over de hervorming van de Veiligheidsraad. Volgens Jan hebben de nieuwe voorstellen van de co-chairs een potentieel en het is dringend nodig dat de Europese Unie en de Europese lidstaten zich erachter zouden scharen. Tot slot zegt de professor dat dit een aantal bedenkingen waren in het kader van deze mooie conferentie en hij dankt voor de aandacht.

Vragen en antwoorden

Een eerste vraagsteller verwijst naar de bijeenkomst in Alden Biesen, twee weken geleden, waar op de noodzaak van een versterking van de interne markt met een kapitaal- en bankenunie gewezen werd. Het onvoltooid zijn van de interne markt betekent ongeveer hetzelfde als 40% invoertarieven. De Europese Commissie heeft voorgesteld dat haar diensten met 2.500 krachten zouden moeten versterkt worden. Zijn vraag is of de professor de vraag van de Commissie voor meer krachten steunt dan wel meer diplomaten wenst voor de ministeries van buitenlandse zaken. Het antwoord is dat beide nodig zijn maar Jan vindt wel dat de Europese Commissie een beetje in eigen boezem zou moeten kijken want er zijn enorme verschillen tussen de directoraten generaal: er zijn er met onderbestaffing en er zijn er met ruime bestaffing. Vandaar dat de onderlinge verdeling misschien zou kunnen geoptimaliseerd worden en het is ook niet zo dat we grote bergen nieuwe regulering nodig hebben. De boodschap van Alden Biesen was dat we misschien met onze regulering wat te ver zijn gegaan en dat we misschien een nieuw evenwicht zouden moeten vinden waarbij vooral meer vrijmaking van krachten nodig is en meer synergiën tussen de lidstaten. In deze complexe wereld hebben we een stevige diplomatie nodig, zowel op het federale als op het Europese vlak waarbij we erover moeten waken dat we onze slagkracht, onze analyse en onze institutionele expertise niet kwijt geraken.

Een volgende vraag gaat over de rol van Europa, de Europese Unie en haar lidstaten binnen de VN waarbij de informatie uit New York en vanuit verschillende agentschappen is dat de EU en de lidstaten zich eerder terugtrekken. De vraagsteller wijst ook op de dalende budgetten voor ontwikkelingssamenwerking en noemt de situatie eerder onheilspellend.

Jan antwoordt Luc Cortebeek (voormalig ACV-voorzitter) dat zeggen dat de EU en haar lidstaten zich terugtrekken uit de VN en de familie van de VN-organisaties hem toch een beetje te ver lijkt te gaan. Er is momenteel natuurlijk een gigantische uitdaging in de VN door de budgettaire crisis omdat een aantal grootmachten, waaronder de VS en China, hun bijdrage niet of veel te laat betalen. Er zijn massale ontslagen bij de VN-organisaties en onlangs heeft de secretaris-generaal gezegd: 'in juni zijn we failliet, in juni stoppen we ermee'. De lidstaten van de EU staan allemaal onder financiële druk waardoor het zeer onwaarschijnlijk is dat de EU in dat gat zal springen. Anderzijds moeten we ons wel realiseren dat die ontwikkelingen een opportuniteit vormen voor andere landen. China maar ook andere werelddelen en de Arabische wereld zien een opportuniteit om hun macht en invloed in de VN uit te breiden. Als Europa en België moeten we daar zeer goed

over nadenken want de vraag is als China en een aantal van die andere landen veel machtiger en invloedrijker worden, of dat dan nog wel de VN is die wij willen waarvan we meestal publiekelijk zeggen dat ze dezelfde waarden heeft als wij in Europa? Het is belangrijk daar strategisch over te reflecteren om te voorkomen dat de VN in de ene of de andere richting zou kunnen worden geïnstrumentaliseerd.

De volgende vraagsteller is een beetje verbaasd dat in de discussie over internationale diplomatie, over het belang van multilaterale samenwerking en het verlies van credibiliteit dat aan Europa verweten wordt, dat daar het woord Gaza niet valt, terwijl hij denkt dat een groot deel van dat verlies juist gelegen is in de manier waarop de Europese Unie en een paar grote lidstaten omgegaan zijn met de genocide die Israël gepleegd heeft of nog pleegt in Gaza. Hij is het eens met de professor dat de EU een belangrijke rol zou kunnen spelen in het herstellen van het vertrouwen in multilaterale samenwerking maar dan zullen we over het probleem van het verlies van credibiliteit n.a.v. Gaza heen moeten geraken. Zijn vraag is dan wat er nodig is om dat verlies van credibiliteit te herstellen.

Alvorens te antwoorden vraagt Jan eerst de naam van de vraagsteller die zich excuseert en zegt: 'mijn naam is Gie Goris'. Dan bedankt hij hem voor de vraag waarmee hij wel de knuppel in het hoederhok gooit want volgens Jan is en blijft Gaza een schandvlek op het blazoen van het Europese buitenlandsbeleid of het niet-beleid van de EU. Na de Russische inval in Oekraïne heeft de EU tamelijk eendrachtig en fors gereageerd en intussen zitten we al aan 20 sanctiepakketten. In New York heeft de EU eigenlijk op een heel efficiënte manier de algemene vergadering ertoe weten te brengen om met grote meerderheden de Russische agressie te veroordelen, op te roepen tot het einde van de oorlog, tot schadeloosstelling, enz. Ook dankzij Europa werd Rusland als lid van de VN-mensenrechtenraad opgeschort. Maar dan kwam 7 oktober 2023. Het contrast kan niet pijnlijker zijn met de in-actie, de onmondigheid van Europa wanneer het gaat over wat zich in het Midden-Oosten de laatste 2 jaar heeft afgespeeld. Dat krijg je niet verkocht, zeker niet aan het Globale-Zuiden dat wel gevraagd wordt om de EU-initiatieven in de algemene vergadering te steunen en met de EU mee te stemmen om Rusland te veroordelen terwijl de EU volledig gesplitst en onenig is wanneer het gaat over de Gaza problematiek. En uiteraard pookt de Russische diplomatie voortdurend in die hypocrisie of dat onvermogen van Europa.

We moeten heel goed kijken hoe we die onzalige periode kunnen overkomen die eigenlijk een illustratie is van de mankementen in het huidige Europese gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid waarbij nog altijd principieel met unanimiteit moet beslist worden. We moeten nadenken over nieuwe formules en af en toe gebeuren daar ook creatieve zaken zoals de Europese Raad die op een bepaald moment beslissingen heeft genomen met 26 en zelfs in het geval van Euroclear of in de kwestie van de leningen aan Oekraïne met 24 en niet met 27. Dus, denkt Jan, als men ergens echt wil kan men wel een diplomatieke doorbraak forceren.

Op de vraag wat Jan denkt over de sluiting van onze ambassade in Cuba durft hij zich niet specifiek uit te laten maar hij stelt dat er ook verschillende andere en kleinere ambassades gesloten worden maar dat blijft een moeilijke evenwichtsoefening. Er zijn ook een aantal positieve zaken in november 2025 besloten: het openen van een permanente vertegenwoordiging bij de Afrikaanse

Unie en de versterking van een aantal posten in de Arabische landen. Maar met een budget dat relatief gesproken voortdurend krimpt kan je een wereldwijd diplomatiek netwerk niet blijven aanhouden. We moeten ons bezinnen over de vraag: 'Wat is een ambassade?' Veel kleinere landen hebben nog wel een groot aantal ambassades in de wereld maar die slechts door één persoon, de ambassadeur, bevolkt zijn. In het Frans heeft men het dan vaak over 'l'ambassadeur et son chien'. Dat is nu niet direct de meest efficiënte manier om als België in de wereld vertegenwoordigd te zijn. We moeten goed kijken naar de slagkracht, de capaciteiten van een ambassade in een bepaald land om haar toch een minimum aan effectiviteit te kunnen bezorgen om voor landgenoten, voor economische en andere prioriteiten voldoende aanwezig te zijn in de wereld. Maar met de huidige budgetten is dat eigenlijk onmogelijk en dat doet allerlei andere vragen stellen, zoals bijvoorbeeld de vraag naar nog uitgebreidere rekrutering van nieuwe diplomaten of een ruimer gebruik van stagiaires. De meeste mensen die hier in de VN in New York in vergaderingen aanwezig zijn, zijn eigenlijk interns, stagiaires die nota's nemen en rapporteren aan hun permanente missies. Dat is niet ideaal, maar stagiaires zijn altijd zeer gemotiveerde jonge mensen en voor een jong afgestudeerde is dergelijke stage een geweldige opportuniteit. Voor de ambassades of en de permanente vertegenwoordigingen is het vaak een win-win maar dergelijke losse gedachten lossen natuurlijk het structurele probleem niet op.

De laatste vraagsteller had zijn twijfels bij het punt dat de board of peace van Trump een rivaal voor de veiligheidsraad zou kunnen worden. Ten eerste, omdat de voorwaarden op de maat van Trump geschreven zijn (hij is er president van tot het einde van zijn leven). Ten tweede, omdat op de oprichtingsvergadering er buiten de VS geen enkel permanent lid van de veiligheidsraad aanwezig was en, ten derde omdat, tot zijn verbazing, van de negen aanwezige landen er zeven uit de islam wereld kwamen: de Verenigde Arabische Emiraten, Qatar, Saoedi-Arabië, Pakistan, Indonesië en Turkije. Hij vindt dat die board onder een heel slecht gesternte gestart is en hij vreest dat hij nooit op volle snelheid zal komen.

Jan deelt de hoop maar niet de vrees dat die board of peace niet tot verdere sterkte komt. Naast de 7 landen uit de Islam wereld zaten daar wel twee van onze EU-lidstaten: Bulgarije en Hongarije en Italië was er als waarnemer. Er was ook een lid van de Europese Commissie aanwezig die op sociale media heel wat kritiek gekregen heeft omdat hij daardoor de bijeenkomst een stukje hielp legitimeren. De vraag kan opnieuw gesteld worden waar we als Europa staan wanneer het om een dergelijk initiatief gaat. Wat is verder het potentieel van die board of peace? Waarschijnlijk zal de eerste lakmoes Gaza zijn maar het is duidelijk uit de statuten dat ze verdergaande ambities hebben. Op de eerste bijeenkomst heeft Trump ook gezegd dat als het gaat over de heropbouw van Gaza, hij de board of peace als een soort van toezichthouder op de VN ziet. De vrees bestaat echter dat de ambities van de board of peace wel degelijk veel verder gaan dan de problematiek in Gaza. En ze zijn inderdaad met een kleine groep landen begonnen maar vele landen kijken de kat uit de boom en het ziet er wel naar uit dat Trump die board ook in andere domeinen gaat proberen een rol te geven. Dat vindt Jan heel problematisch onder de VN. De Amerikanen hebben het ook slim gespeeld door die board of peace in een resolutie van de veiligheidsraad te laten opnemen waardoor die een zekere legitimatie heeft gekregen maar natuurlijk alleen in de context

van de reconstructie van Gaza. Het zou wel eens heel moeilijk kunnen worden voor de VN als de VS gaat zeggen dat ze alleen nog die board of peace gaan financieren en niet langer die totaal inefficiënte VN. Jan besluit dat we op onze hoede moeten blijven.

3) Europese veiligheidsarchitectuur

De inleider van ons derde thema, de Europese veiligheidsarchitectuur, **Yf Reykers**, werd verleden week nog op Radio 1 als defensiespecialist opgevoerd maar hij wordt liever als **professor internationale relaties aan de Universiteit van Maastricht** voorgesteld. De dag voorzitter verleent hem het woord.

Yf start met enkele wake-up calls te vermelden: één dag na de formele annexatie door Rusland van de Krim, op 19 maart 1914, zei de voormalige Secretaris-generaal van de NAVO, Jens Stoltenberg: dit is een wake-up call voor de Euro-Atlantische gemeenschap, voor de NAVO en voor iedereen die zich inzet voor een verenigd, vrij en vreedzaam Europa; het vertrek van het laatste Amerikaanse militaire toestel uit Afghanistan; 24 februari 2022 de start van de Russische invasie in Oekraïne (vandaag exact 4 jaar geleden); 20 januari 2025 de inauguratie van Donald Trump als 47ste president van de VS; de speech van James David Vance in februari verleden jaar in München; het daarop volgend bezoek van Zelenski aan het Witte Huis; vervolgens de NAVO-top in Den Haag; het daddy-moment; de top in augustus tussen Trump en Poetin in Alaska; de publicatie van de Amerikaanse veiligheidsstrategie in november van vorig jaar; de Groenlandkwestie en de tarievenoorlog. Allemaal wake-up call na wake-up call en zoals Sven en Jan allebei al zeiden zijn we teruggekeerd naar een internationale politiek van invloedsferen. Niet weerhouden door enige gebondenheid aan het internationaal recht, laat staan door een moreel kompas, menen grootmachten zich te kunnen permitteren te bepalen wat tot hun eigen achtertuin behoort. In die wereldorde van machtspolitiek is Europa op zoek naar haar plaats.

Yf heeft de laatste maanden vaak moeten denken aan het woord van 2024: hangmat beleggen wat een passieve beleggingsvorm is waarbij je tegen een lage kost een zo laag mogelijk risico probeert te lopen en mee te surfen met de successen van de beurs. De Europese veiligheidsstrategie van de afgelopen decennia doet denken aan het woord hangmat beleggen waarbij passief investeren en kosten besparen altijd centraal stond. De Amerikanen boden ons hun nucleaire paraplu, een veiligheidsgarantie, hoog militair materieel en in ruil daarvoor stemden wij onze troepenplanning, onze defensieplanning daarop af en gaven wij een bijna ongeziene politieke loyaliteit aan die Amerikaanse agenda. De Europese veiligheid werd daarmee uitbesteed, net zoals wij geleidelijk aan onze energievoorziening hadden uitbesteed aan Rusland en onze afhankelijkheid van toegang tot kritische grondstoffen en tot de maakindustrie hebben uitbesteed aan China. Dit liet ons toe te investeren in onze welvaartsstaat en de vrede en stabiliteit die we kenden in Europa was lange tijd

een evidentie.

Na al die wake-up calls en vier jaar na de start van de invasie in Oekraïne, met bijna 2 miljoen slachtoffers die daar gevallen zijn, begint het eindelijk te dagen in Europa dat die hangmatbenadering een strategische vergissing was en dwingt het Europa om nu een veiligheidsarchitectuur te ontwikkelen die aangepast is aan die nieuwe realiteit. Er zijn echter geen snelle oplossingen en het bouwen aan een Europese veiligheidsarchitectuur vraagt tijd en politieke moed. In het debat hierover ziet Yf twee stromingen: de pessimisten zeggen dat Europa de boot gemist heeft en nu gedoemd is de speelbal te worden van de grootmachten, daarin gesterkt door de Groenlandkwestie. De optimisten laten zich leiden door het historisch besef dat de EU en het Europese integratieproces eigenlijk voortbouwt op crisissen.

Hoe zou de toekomstige en toekomstbestendige Europese veiligheidsarchitectuur er dan kunnen uitzien? Maar eerst conceptuele duidelijkheid: een veiligheidsarchitectuur is in essentie het geheel van instellingen, regels, normen en afspraken waarmee staten onderling hun veiligheid vorm geven. De Europese veiligheidsarchitectuur was decennia lang een gelaagd, meerlagig systeem met aan het fundament een basisovereenkomst tussen de Amerikanen en Europa over een aantal gedeelde fundamentele waarden en principes: respect voor territoriale integriteit, soevereine gelijkheid en respect voor mensenrechten. En bovenop dat fundament kreeg die Europese veiligheidsarchitectuur vorm binnenin en rondom een aantal kernorganisaties. Enerzijds de NAVO als collectieve verdedigingsalliantie, met de artikel 5 garantie en onder de Amerikaanse nucleaire paraplu, en daarnaast de EU als politiek en economisch samenwerkingsproces waaruit integratie werd nagestreefd en geleidelijk aan ook een crisisbeheersingscapaciteit werd toegevoegd. Tot slot hadden we ook de Organisatie voor Veiligheid en Vrede in Europa (O.V.S.E) als een inclusief forum voor dialoog, wapenbeheersing, mensenrechten en dialoog tussen Oost en West. Na het einde van de Koude Oorlog bouwde die veiligheidsarchitectuur voort op twee basisveronderstellingen: een bijna blind vertrouwen in de Amerikaanse betrokkenheid in de Europese veiligheid en het geleidelijk verdwijnen van de Sovjetdreiging met een geloof dat dialoog met Rusland kan leiden tot enigszins stabiele onderlinge relaties.

Yf wenst daarbij twee eenvoudige vragen te stellen: zijn de VS vandaag nog een betrouwbare bondgenoot en kunnen we erop vertrouwen dat Vladimir Poetin een akkoord dat hij ondertekent zal respecteren? Op beide vragen is het antwoord overduidelijk neen. Beide antwoorden zijn enigszins verontrustend maar anderzijds bieden ze het voordeel dat we voorbij de fasen van twijfel zijn: 'Europa staat er alleen voor' mag als de titel van deze lezing beschouwd worden. Maar de pijnlijke realiteit is tegelijkertijd dat we vandaag nog niet volledig kunnen loskoppelen van de VS. Zowel militair als technologisch zijn we nog afhankelijk maar er is reden tot optimisme want we zien ook binnen de brede bevolking een shift van mindset. Dat is de context waarin we moeten nadenken over een Europese veiligheidsarchitectuur. Het frustriert Yf dat bij discussies over Europese veiligheidsarchitectuur die al te vaak verzanden in discussies over abstracte labels zoals Europese Defensie Unie of over een Europese pijler binnen de NAVO. Een tweede frustratie is dat die discussies al te vaak ook verzanden in wensdenken of idealistische toekomstbeelden en hij denkt dan aan de terugkerende discussie over een Europese leger of een United State of Europe. We moeten op een meer pragmatische manier gaan nadenken over een Europese

veiligheidsarchitectuur en Yf wil drie concrete doelstellingen delen die van een meer toekomst bestendige Europese veiligheidsarchitectuur zouden kunnen deel uitmaken.

Flexibele en snellere besluitvorming

Doelstelling één is de nood aan een meer flexibele en snellere manier van besluitvorming zowel binnen de NAVO als de Europese Unie want de huidige procedures zijn gemaakt in een ander tijdperk en voor een ander tijdperk. Zowel binnen de alliantie van 32 als binnen de Unie van 27 maakt die procedures met hun vetorecht de besluitvorming te rigide. In het beste geval gaat het om een verdragingsmechanisme maar in het slechtste geval is het een bron van totale onmacht en zwakte. Vandaar dat het steeds duidelijker wordt dat de nabije toekomst van Europese samenwerking en de Europese veiligheidsarchitectuur er dan ook in ligt om coalities van gelijkgestemde lidstaten te gaan vormen. Yf denkt dan aan de Coalition of the Willing voor Oekraïne maar ook aan een coalitie die een bredere relevantie heeft dan enkel Oekraïne. Maar hij waarschuwt ook niet te veel heil te zien enkel en alleen in een Europa van meerdere snelheden of coalities van gelijkgestemden. Informele coalities hebben vaak te kampen met een gebrek aan leiderschap, een gebrek aan legitimiteit en een gebrek aan lange termijn strategie. Daarom mag die samenwerking op vlak van coalities niet los gezien worden van hervorming van de besluitvormingsregels binnen de EU.

Een meer Europees geloofwaardige NAVO

Als tweede doelstelling moet Europa versneld streven naar een NAVO die meer geloofwaardig Europees is. Niettegenstaande het fundament waarop de NAVO gebouwd is, de artikel 5 garantie, momenteel ongeloofwaardig is, staat de organisatie, de structuur er nog. De NAVO als organisatie heeft vandaag nog altijd voor Europa en de Europese veiligheid voordelen: de hele verdediging van de Europese Oostflank wordt nog altijd door de NAVO gecoördineerd; er is een geïntegreerd lucht- en raketverdedigingssysteem dat permanent het NAVO luchtruim bewaakt; onze nationale legers, die 27 bonsai legers zoals ze wel eens genoemd worden, kunnen naadloos samenwerken in het veld omdat ze op regelmatige basis trainen en oefeningen doen binnen het NAVO kader. Ook het strategisch belang van constante diplomatieke en militaire contacten binnen de NAVO-hoofdkwartieren tussen de Europese landen en de niet EU-lidstaten zoals het Verenigd Koninkrijk, Noorwegen, en Turkije mogen we niet zomaar weggooien. Die afhankelijkheid van de Amerikanen waar we decennia op geteerd hebben, is vandaag onverantwoord groot. Yf pleit dan ook voor een meer Europese NAVO waarin Europa en Canada zelf autonoom militair kunnen optreden wanneer het nodig is. Ook het debat over de toekomst van de nucleaire afschrikking en de Amerikaanse nucleaire paraplu moet gevoerd worden.

Een volwaardige en geïntegreerde Europese defensiemarkt

Het afbouwen van de afhankelijkheid van Amerika kan niet zonder een geloofwaardige Europese defensiemarkt en een competitieve defensie-industrie maar de weg is nog lang. De waarde van de militaire aankoopcontracten tussen 2022 en 2025 werd slechts voor 53% aan Europese leveranciers toegekend en

36% aan Amerikaanse. Vroeger was dat 60% maar nu is dat wel nog altijd 1/3de. Om tot een geloofwaardige Europese defensiemarkt te komen zal het nodig zijn dat de Europese lidstaten voorbij de nationale reflex gaan. Europa moet principieel inzetten op meer en waar mogelijk Europees aankopen. En in de huidige geopolitieke context weet Yf niet of wij nog steeds moeten kiezen voor het allerbeste wat ons leger nodig heeft.

Alvorens tot zijn conclusie te komen wenst Yf nog twee punten te maken.

Het eerste gaat over diplomatie. Aangezien de kracht van Europa in haar diplomatieke capaciteit zit zou daarop besparen een strategische vergissing zijn maar diplomatie zonder een geloofwaardige stok achter de deur is een diplomatie die aan geloofwaardigheid inboet en weinig effectief is in een internationale orde van invloedsferen. Hij denkt dat we moeten blijven inzetten op diplomatie en dat wij de dialoog met Rusland moeten aangaan. Maar het moet dan wel gebeuren onder de voorwaarden die Oekraïne en Europa vooropstellen en niet onder de voorwaarden die de Amerikanen en de Russen ons opleggen.

Zijn tweede punt is de toekomst van Oekraïne. Yf stelt dat we heel helder moeten zijn en Sven heeft het in de vragenronde ook al aangeraakt: Oekraïne vecht niet alleen voor de Oekraïense veiligheid maar ook voor de Europese veiligheid. Eigenlijk ligt de facto de grens van de NAVO nu al aan de oostgrens van Oekraïne. En Yf denkt dat we niet voorbij het feit kunnen dat de toekomst van Oekraïne ultiem binnen de EU zal liggen. Zijn conclusie is dat we vandaag geconfronteerd worden met de naïviteit die we hadden tijdens het eerste presidentschap van Trump waarbij we als Europa dachten dat dit van voorbijgaande aard was en dat het wel zou beteren als er weer een democraat of een gematigde republikein de macht zou krijgen. Er is kostbare tijd verloren gegaan door een blind geloof in de Amerikaanse veiligheidsgarantie en door een naïviteit over de intenties van onze burens. Als we het vandaag nalaten om die afhankelijkheid af te bouwen, dan riskeert Europa om morgen een speelbal te worden van de grootmachten. Waar Europa vandaag nood aan heeft is een pragmatische, realistische visie op een Europese veiligheidsarchitectuur en dat vraagt politieke moed. Niet in het minst omdat het een aantal onpopulaire beslissingen zal eisen en omdat het geld zal kosten. En al te vaak denken we over veiligheid en defensie als iets dat de verantwoordelijkheid van de overheid is maar we kunnen wel wat leren van de Scandinavische landen waar veiligheid, defensie en veiligheidsarchitectuur ook een taak van de samenleving is.

Reactie van Tom Sauer

De **professor Internationale Politiek aan de Universiteit Antwerpen, Tom Sauer**, wel gekend van zijn opiniestukken in de geschreven pers en zijn televisieoptredens, start met wat vandaag nog niet benoemd werd: de wereld die in flux is, wat te maken heeft met de verschuivende machtsevenwichten en dat is eigenlijk begonnen met de opmars van China. Dat heeft geleid tot een negatieve identiteitscrisis in de VS wat Trump weer aan de macht gebracht heeft met als gevolg een zeer defensieve houding van de VS wat ook negatief is voor ons, bondgenoten in Europa. We zijn dus niet teruggekeerd naar een internationale politiek van invloedsferen, zoals Yf dat net heeft gezegd, want dat heeft altijd bestaan. Alleen hebben sommigen dat niet meer gezien, zeker zij die hier in de Brusselse EU bubbel zaten. Tom zegt een grote fan te zijn van de EU als dusdanig maar dat heeft gemaakt dat de machtsfactor in deze organisatie naar beneden is gehaald en dat velen gedacht hebben, 80 jaar na de oorlog, dat de hele wereld zo werkt wat natuurlijk niet zo is want Rusland, China zijn gewoon blijven doorgaan met die machtsspelletjes. En hier heeft Yf gelijk dat Europa op zoek moet gaan naar een nieuwe plaats in die wereldorde. Hij is ook samen met Yf een optimist omdat er nu een gigantische opportuniteit is om het beter te doen en om ook minder afhankelijk te worden niet alleen van Rusland en China maar ook van de VS. Hij behandelt eerst het militaire, de defensie en in zijn tweede deel zal hij het over veiligheid hebben.

Tom vertrekt bij een vorm van unilateralisme van de VS en stelt dat wat onder Bush Junior al bezig was nu onder Trump 2 op een veel extremere manier gebeurt door America First en Make America Great Again. Het slaat aan bij zijn achterban dat de Europeanen gedurende decennia geprofiteerd hebben van de Amerikaanse belastingbetalers. Zij hebben voor een stuk voor onze veiligheid betaald maar veel hebben ze daar niet voor teruggekregen vinden zij. Zo zien zij dat, en Tom denkt dat ze daar wel een punt hebben. De gevolgen voor de NAVO staan hier nu natuurlijk centraal en hij vindt dat de NAVO quasi totaal is uitgehold: er staat een nieuw gebouw in Evere waar ambtenaren dagelijks naartoe gaan; er zijn die 100.000 Amerikaanse soldaten die in zijn ogen technisch werkloos zijn en die Trump niet zal te werk stellen; en de kern van de NAVO is artikel 5 maar wie gelooft er in deze zaal nog dat Amerika de Europese natiestaten zal komen helpen als ze zouden worden aangevallen? Zelfs Yf vertrouwt de Amerikanen niet meer en Sven vertrouwt hen ook niet meer. Tom denkt dat er buiten Theo Franken niemand anders meer is. Maar de minister van defensie van een NAVO lidstaat moet natuurlijk zijn rolletje spelen.

Tom is altijd een koele minnaar van de NAVO geweest en vindt dat allianties in vreedstijd niet moeten blijven bestaan. We hadden die in de jaren negentig moeten opdoeken net zoals het Warschaupakt toen werd opgedoekt. Vandaag is de NAVO meer dan hersendood wat van het idee van Yf van een Europese pijler in de NAVO een halfslachtige oplossing maakt: dan blijf je afhankelijk van de VS die zelfs Yf en Sven niet meer vertrouwen. Dus, niet doen, geen Europese pijler binnen de NAVO. Een betere oplossing is dat we onze defensie en veiligheid zelf in handen nemen binnen de EU en niet binnen de NAVO die moet afgeschaft worden. De Europese defensie moeten we natuurlijk niet naar het spiegelbeeld van de Amerikanen opmaken met een militair industrieel complex dat jaarlijks 1.000 miljard \$ kost maar hij steunt wel een geïntegreerde defensiemarkt zoals Yf voorstelt. Maar we moeten dan ook de gevolgen trekken en geen additionele F35's kopen die Amerikaanse vliegtuigen zijn. Wij kunnen ook vliegtuigen maken en de jobs bij ons houden. Als we dan toch veel geld aan defensie uitgeven, dan moet er ook boter bij de vis zijn hier bij ons en Europese jobs creëren, stelt Tom maar voor hem moet dat zonder Eurobonds zijn.

Over nucleaire wapens verschilt hij wel van mening met Yf want het zijn vernietigingswapens die onlangs illegaal zijn verklaard door twee derden van alle staten in de wereld door middel van een internationaal verdrag wat door sommigen nogal eens vergeten wordt wat Tom bizar vindt.

Hij stelt voor aan een valabel alternatief te werken: moderne conventionele wapens waarbij hij zegt geen pacifist tot in de kist te zijn al zit hij in het bestuur van Pax Christi. Het lijkt hem een goede middenweg te zijn om een overgang te maken naar een wereld van nog minder wapens maar we moeten het stap voor stap doen.

Verder vindt hij dat het een grote stommititeit zou zijn als we de Franse kernwapens zouden Europeaniseren. Laat de Fransen en Britten hun kernwapens houden, enkel zij geloven dat ze daardoor belangrijk zijn in de rest van de wereld maar die gelooft dat niet want daarvoor heb je geen kernwapens nodig en ze zijn niet geloofwaardig om in te zetten als afschrikkingselement. Moderne conventionele wapens zijn veel geloofwaardiger als afschrikkinginstrument.

Tom pleit voor een verdere integratie met als doel een Europees leger wat heel wat hervormingen vergt want onze 27 bonsai-legertjes opereren niet efficiënt.

Tot slot komt hij tot het aspect veiligheid waar zijn idealistische benadering meer aan bod komt. Zoals Mark Eyskens al liet vallen moeten we in termen van OVSE denken die opgericht werd naar aanleiding van het Helsinki proces in de jaren 70. Het is de enige regionale organisatie waar vandaag de Europeanen nog samen aan dezelfde tafel zitten met de Russen en de Amerikanen. Hij pleit dus voor een collectieve veiligheidsorganisatie in Europa inclusief Oekraïne en Rusland in plaats van een collectieve

defensieorganisatie zoals de NAVO wat een fundamenteel verschil is. Een collectieve defensieorganisatie, zoals de NAVO, is gericht tegen een externe vijand maar die hebben we niet nodig als we een vredesakkoord met Rusland hebben. In een collectieve veiligheidsorganisatie maken de lidstaten onderling afspraken over oorlog en vrede inclusief eventueel een defensiemechanisme zoals bestaat binnen de NAVO en binnen de EU, wat idealiter is. Dat is ook de beste veiligheidsgarantie die Oekraïne zich kan inbeelden want lidmaatschap van de NAVO zullen ze niet krijgen en die EU garantie stelt ook nog niet veel voor. Dus, pleit Tom voor een ge-upgrade OVSE die moet versterkt worden op basis van een Helsinki 2 wat zeer nuttig zou zijn vandaag de dag want hij herinnert eraan dat Rusland altijd onze buur zal blijven en dat je beter een goede buur hebt dan een minder goede buur. Hij hoort collega's spreken over een nieuw ijzeren gordijn met getrokken zwaarden tegenover elkaar wat een recept is voor een nieuwe oorlog. We sluiten dus beter een vredesakkoord tussen Oekraïne en Rusland waarin ook idealiter de Europese veiligheidsarchitectuur aan bod komt. En als dat niet onmiddellijk kan moeten we het nadien doen net zoals de EGKS enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog werd opgericht want dat zal ook wat tijd vergen om de emoties te laten zakken. Er is dus werk aan de winkel voor de diplomaten maar jammer genoeg heeft geen enkele Europese leider contact genomen met Poetin tenzij Macron. Het belangrijkste instrument van buitenlands beleid werd niet gebruikt wat Tom niet begrijpt. Wat onze Bart De Wever met Euroclear gedaan heeft en wat hij op 1 december 2025 in Bozar gezegd heeft, vindt Tom niet zo slecht. Hij zei dat Oekraïne niet gaat winnen en dat Rusland niet zal willen verliezen want als dat wel zou gebeuren zou dat een ramp zijn aangezien ze kernwapens hebben. Dat is iets wat Tom al vier jaar geleden gezegd heeft en wat nu door onze eerste minister overgenomen werd. Maar wat lezen we een dag later in De Standaard? Die noemen dat een ongelukkige uitspraak van onze eerste minister. En Tom besluit dat als we die OVSE hebben dat we dan minder defensie nodig hebben en dan minder aan defensie moeten uitgeven.

Vragen en antwoorden

De eerste vraagsteller vindt geen kernwapens en spreken met Poetin een prima idee maar stelt dat het vervelende is dat Poetin de eerste met kernwapens is gaan dreigen toen hij Oekraïne aanviel en wij zegden: 'Je mag dat niet doen'. Hij is degene die dreigt met wapens en hij wil zijn wapens verbeteren. De vraagsteller vindt dat we gewoon niet helemaal blind moeten zijn en zolang Poetin aan de macht is vertrouwt hij deze rotzak voor geen cent.

De klassieke tegenargumentatie, vindt Tom. Hij heeft zich altijd in Brussel door onze diplomaten laten vertellen dat die kernwapens als politiek en niet als militair instrument dienen. Dus, niet om gebruikt te worden want dat zijn politieke wapens. Dit zeggen verantwoordelijke kernwapenstaten maar een kernmacht die een kleiner buurland zonder kernwapens binnenvaalt is het tegenovergestelde van wat die theorie van zogenaamde nucleaire verantwoordelijke staten beschrijft. Dit is een reden te meer om die kernwapens zo snel mogelijk weg te werken in een multilateraal kader maar er is geen enkel wapenbeheersingsakkoord meer dat nog rechtstaat. En zolang Poetin nog aan de macht is zal met hem moeten gepraat worden.

De volgende vraagsteller heeft met geen woord over een sociale sokkel voor Europa gehoord en maakt zich zorgen omdat nu alle landen apart ongelooflijk gaan investeren in defensie en dat we overal sociale afbouw zien.

Yf gaat akkoord met de analyse van de vraagsteller in die zin dat defensie en veiligheid vandaag nog te vaak worden voorgesteld als een op zichzelf staand beleidsdomein en er te weinig nagedacht wordt over hoe we de hele samenleving meekrijgen in het debat over hoe een Europese veiligheidsarchitectuur bouwen. We mogen niet in een extreem rechts discours vervallen maar we moeten toch serieus nadenken of onze overheidsuitgaven wel op de juiste manier besteed worden. Op 100 euro gaan vandaag 38 euro naar sociale

uitgaven, 15 euro naar onderwijs, 15 naar economische aangelegenheden en slechts 2,4 euro naar defensie en minder dan 2 euro naar justitie en veiligheid. We zullen dus meer efficiënt moeten zijn en ergens moeten besparen, stelt Yf. In Nederland heeft de huidige regering beslist een vrijheidsbijdrage in te voeren en hij vraagt zich af of België daarin mee wil gaan om een belasting voor defensie in te voeren. Hij zegt niet dat dat een goed idee is maar wel dat er alternatieve manieren zijn om een defensie te financieren. Enerzijds besparen, anderzijds voor meer inkomsten en voor efficiënter overheidsuitgaven zorgen.

Tom heeft enkele kritische vragen bij de beveiliging van onze maatschappij die Yf voorstelt. Hij citeert het aan de man brengen van noodpakketten in Vlaanderen door het Rode Kruis; het organiseren van lessen door defensie in het middelbaar onderwijs; het opstarten van oorlogsgeneeskunde aan de universiteiten; het promoten van defensieonderzoek in onderzoeksinstituten als het VITO en IMEC; en de hele communicatie in de media over het vraagstuk van defensie en over oorlog en vrede waar enkel het oorlogsnarratief aan bod komt. Enkel wie het oorlogsnarratief hanteert wordt uitgenodigd op televisie. En dan zeggen dat Poetin de baarlijke duivel is en dat hij na Oekraïne ook andere landen gaat aanvallen wat in de analyse van Tom niet het geval zal zijn. En zeggen dat we geen munitie hebben tenzij we na drie dagen met stenen beginnen te gooien zoals Mark Thijs zei, dan krijgen de mensen natuurlijk van dit alles schrik en halen ze die noodpakketten in huis en dan krijg je een survey, zoals op VTM, die zegt dat 31% van de Vlamingen gelooft dat dit jaar Rusland Europa zal aanvallen.

Een volgende vraagsteller betwijfelt wat Tom beweert dat wij niet in oorlog zijn met Rusland terwijl als je naar de Russische media kijkt en naar bepaalde personen binnen de Russische overheid uistert die al meermaals gezegd hebben: 'Wij zijn in oorlog met Europa'. Er zijn de sabotages van elektriciteitsnetten en van internetbekabeling en waarom gaan onderhandelen met Rusland terwijl zij tot op heden elk gesloten akkoord hebben verbroken. Hij vermeldt de Minskakkoorden en de garanties aan Oekraïne gegeven toen ze hun kernwapens aan Rusland overgaven. Hoe valt er dan met Rusland te onderhandelen?

Tom reageert dat hij Rusland niet gaat verdedigen want die oorlog is niet te verdedigen. Hij is totaal tegen de afgesproken regels na de Tweede Wereldoorlog. Hij zegt alleen dat we ons meer moeten inleven waarom Poetin dat gedaan heeft maar dat mag blijkbaar al niet meer. Hij leert zijn studenten die diplomaat willen worden, zich in te leven in de belangen van de tegenstrever want als je dat niet kunt dan ga je geen goede diplomaat worden. En als je dat doet beseft je dat ook wij cruciale fouten hebben gemaakt in het verleden die aanleiding hebben gegeven tot deze oorlog. Tom heeft altijd gepleit om met Poetin te onderhandelen maar men zei hem dat Poetin niet wilde onderhandelen en toen kwam Trump aan de macht en die gaat met Poetin aan tafel zitten of nodigt in ieder geval de Russen uit. Eerst komen de Russen naar Saudi-Arabië en dan zien ze elkaar in Alaska. Het zal niet gemakkelijk en snel opgelost geraken maar zonder diplomatie gaan we het helemaal niet oplossen, besluit Tom.

Een laatste vraag gaat over de uitgangspositie van dit debat waarin meer dan de helft van de wereld ontbreekt. Dan kan het niet anders dat de analyse zeer onvolledig is en er is ook zeer sterk gesproken vanuit een vijanddenken terwijl als we de foto wat open trekken daar enorme potentialiteiten zitten voor mogelijke bondgenootschappen en partnerships. Een tweede dimensie in de startfoto zijn de ecologische uitdagingen en de vraag is eigenlijk een uitnodiging om het debat en het wetenschappelijk onderzoek in een breder kader open te trekken.

Yf wilde eerst nog even terugkomen op de vorige vraag en in pikken op wat Tom zei omdat er een paar feitelijkheden in zaten die volgens hem niet helemaal juist zijn. Rusland is uitgesloten uit de parlementaire assemblée van de OVSE en sinds 2008 wordt de OVSE actief van binnenuit door Rusland geboycot. En dat de onderhandelingen met Trump kunnen werken, daarover heeft Yf ook zijn bedenkingen want juist sinds

die onderhandelingen gestart zijn, geven de statistieken aan dat het de meest dodelijke maanden waren uit de oorlog met Oekraïne.

Over de twee punten van de laatste vraagsteller gaat Yf volledig akkoord dat we heel anders moeten nadenken over defensie en veiligheid als een samenlevingsprobleem, als een probleem van verschillende beleidsdomeinen zoals onze milieuproblematiek, onze economische afhankelijkheid en onze sociale problematiek. Yf zegt dat we een samenlevingsmodel zullen moeten ontwikkelen waarbij we veel kunnen leren van de Scandinavische landen die daar op een heel andere manier tegenover staan en die vaak ook voortrekker zijn wanneer het gaat over welvaartstaat, milieuproblematiek en dergelijke.

Wanneer de vraagsteller het heeft over partnerschappen denkt Yf dat daar voor de EU en de Europese landen grote opportuniteiten liggen. Veel landen in Zuidoost-Azië hebben exact met hetzelfde probleem als wij te kampen: afhankelijkheid van de VS waar ze grote twijfels bij hebben en een dreiging van een actor, China, waar ze niet goed weten wat ze daarmee moeten doen. En dat zijn ook onze potentiële partners om onze multilaterale instellingen te gaan vernieuwen en te gaan versterken.

4) Conclusies

Johan Swinnen, voorzitter van VIRA (Internationale Vereniging voor Internationale Relaties) werd gevraagd enkele conclusies te trekken en de dag voorzitter geeft hem dan ook graag het woord.

Jammer dat de Eerste Onder Voorzitter van de Senaat geen citaat van Louis Paul Boon heeft gegeven en dat het dus de namiddag niet heeft kunnen inspireren maar Johan vond deze namiddag niettemin een heel nuttige, noodzakelijke, serene oefening in dialoog. Het was een dialoog, een zeer meeslepend debat, en eigenlijk een fantastische manier voor de jonge 40-jarige Louis Paul Boonkring om haar verjaardag met klank en luister, maar ook met inhoud en betekenis te vieren. En daarom was VIRA bijzonder fier en blij daaraan haar medewerking te hebben kunnen verlenen.

Johan zal geen samenvatting van dit debat geven want dat is veel te moeilijk en hij zal ook niet repliceren op alle litigieuze of minder duidelijke of te duidelijke uitspraken. Wel wil hij even inpikken bij de opmerking van de laatste vraagsteller, Erik Desmet, die dezelfde reflectie heeft gehad als Johan toen hij zijn puntjes die hij eventueel zou voorbrengen, aanstipte. Hij zag deze oefening ook als een zeer holistische oefening. Hoe gaan we om met een evolutie, naar misschien wanorde, van de multipolariteit komende van een unipolariteit? Want inderdaad, stelt Johan, de concrete uitbarstingen van de omwoelingen en turbulenties die we meemaken zijn in de eerste plaats natuurlijk gewapende conflicten, maar ook meer breed-vattende crisissen en verschuivingen die ons debat beïnvloeden en moeten beïnvloeden: handelsconflicten, klimaat, migratie, cybersecurity. Voorts moeten we terdege rekening houden met de ingrijpende impact van technologische vernieuwingen en ontwikkelingen zoals het gebruik van algoritmes en artificiële intelligentie die ons meer en meer in virtuele, soms gevaarlijke, toestanden doen belanden. En tenslotte wordt onze samenleving belaagd door disrupties zoals afkalving van vertrouwen in de democratie, de opkomst van populisme, stijgende aantrekkelijkheid van autocratische regimes, erosie van het internationaal recht en van de rechtsstaat waardoor de rechtszekerheid ondermijnd wordt, minder parate inzet voor de naleving van fundamentele mensenrechten en vrijheden. Daar is dus minder op ingegaan deze namiddag. Maar Johan wil terugkomen op het 'moment de réflexion' van deze namiddag en hoe we op die verschuivingen, vooral de geopolitieke verschuivingen, ervaren aan de hand van, of op basis van, de conflicten waarover we het gehad hebben. Hij wil daarbij eerst een beroep doen bij de voortzetting van die oefeningen op onze bescheidenheid die ons kan helpen om af te stappen van ons eigen groot gelijk en ons in staat stelt empathie en inlevingsvermogen te ontwikkelen. Dat is hier deze namiddag gezegd. Debatten

ontaarden te vaak in polariserende loopgravenstellingen wanneer te snel geoordeeld of veroordeeld wordt; wanneer te weinig geluisterd wordt; wanneer de waarheidsvinding wordt gefnuikt, de nuance geen kans krijgt en de verdraagzaamheid zoek is. Die bescheidenheid was zeker niet de hoofdstemming toen het ijzeren gordijn openscheurde. Integendeel, ze moest plaatsmaken voor grote zelfzekerheid en triomfalisme. Want we beleefden de overwinning van de liberale democratieën, het einde van de geschiedenis. We mochten gretig plukken aan het vredesdividend. De weg naar unipolariteit was gebaad.

Moeten we ons dan nu overleveren aan zelfkastijding, aan obligaat pessimisme over Europa, bijvoorbeeld? Zeker niet, zegt Johan. Integendeel, om bij Europa te blijven, pleit hij zelfs voor een grondige evaluatie van de dreigingen, dreigingen die ons omgeven en hoe we ons daartegen wapenen door voor een welbegrepen en goed vertolkt Europees patriotisme te pleiten, een patriotisme dat onze realisaties en potentieel op geloofwaardige wijze erkent en stimuleert. Maarten van Rossem, ons allen bekend niet alleen bij de Nederlanders in de zaal, gaf in een recent interview volmondig toe aan dat patriotisme door te stellen: 'Europa is het laatste bastion van vrijheid en democratie'.

Hoe bewegen we dan in de richting van de multipolariteit die een co-existentie van invloedssferen veronderstelt en nastreeft? Multipolariteit veronderstelt inderdaad de erkenning van rol en verantwoordelijkheden van meerdere actoren. Die erkenning mag echter niet tot wanorde, tot chaos leiden. Een beetje wanorde zou men nochtans nog verkiezen boven de zogenaamde orde die, en dat is in het verleden, ons vast metselde tussen twee grootmachten. Maar die anderzijds ons dan ook weer het comfort opleverde van min of meer voorspelbare omgangspatronen en eventuele remedies. Hier hebben we het over invloedssferen die bruggen zouden moeten slaan, bruggen die verstandhouding, wederzijds vertrouwen en zelfs samenwerking kunnen nastreven. En dat wederzijds vertrouwen kan maar gedijen als het kan rusten op zelfvertrouwen van elk van de partijen. En daarom gebruikt Johan graag het beeld van de brug met stevige oevers, met een stok achter de deur. Om duurzame bruggen te slaan moeten ze kunnen heien op stevige oevers. Inderdaad, de kwaliteit van de brug kan niet verzekerd worden indien de veiligheid, de verdediging en de bescherming van de oever verwaarloosd wordt. Daarom moet de dreiging o.a. van Poetin heel ernstig worden genomen. Het Westen en Europa moeten stappen in de richting van de multipolariteit kunnen zetten en timmeren aan eigen vertrouwen, maar ook aan een open vizier op een globale wereld waar alle actoren zeggenschap krijgen in de globale ordening. Daarom moeten we afstappen van een obsessionele of krampachtige verdediging van ons groot gelijk. Johan heeft het over het Westen; Dominique de Villepin heeft het over 'l'occidentalisme'; Emmanuel Todd heeft het over 'la défaite de l'Occident' en Timothy Garton Ash heeft het over: het Westen is verleden tijd. Maar hoe verzekert Europa zich een plaats in die planetaire multipolaire orde? We zitten niet aan tafel, die situatie is onhoudbaar verklaarde Bart De Wever in Davos en in recente interviews. Het debat kwam al enige tijd geleden op gang over de wake-up call, nog voor die term gebruikt werd. We hebben immers niet op Letta en Draghi moeten wachten om her-industrialisering en interne markt nieuw leven in te blazen en na te denken over een Europese kapitaalmarkt.

Er wordt ook hard nagedacht en gesleuteld aan een Europese pijler binnen de NAVO. Er wordt zelfs over Europese soevereiniteit, ook in defensieopzicht, gedacht. En last but not least, wordt er gewerkt aan de diplomatieke smoel die Europa zich moet eigen maken. Jan Wouters had het over het initiatief dat de lidstaten van de EU hadden genomen om de hervorming van de veiligheidsraad te bewerkstelligen. Zwengels en hefboomen worden ingezet, zoals in de aankondiging staat van een paneldebat dat VIRA organiseert op 13 maart, om de veerkracht van de EU op te drijven op het vlak van veiligheid, interne en kapitaalmarkt, energiebevoorrading, nieuwe allianties, enz. En de tekst gaat verder: beantwoorden de inspanningen aan de ambitie om een meer assertieve rol te spelen, om invloed te eisen in een multipolaire

wereld, om tussen Trump, Poetin en Xi en nog anderen onze man te staan.

Als we het over nieuwe allianties hebben heeft Johan het niet alleen over Mercosur en India maar ook over een nieuwe transatlantische alliantie, niet volgens de oude coutumes, praktijken en mentaliteiten maar met maturiteit.

Omdat de tijd opgebruikt is vraagt de dag voorzitter Johan, misschien wat te vlug, zijn interessante uiteenzetting te beëindigen en dankt hem vriendelijk. Tot slot nodigt hij iedereen uit op de door de Senaat aangeboden afscheidsdrink.